

Deelsessies conferentie *De meerwaarde van burgerschap*

Beleid maken voor burgerschap: een digitaal instrument (PO, VO).

Han Noordink en Chantal Blockhuis (SLO)

Om te komen tot een planmatige aanpak van burgerschapsonderwijs is het zaak om visie, doelen en aanpakken tot een concreet niveau uit te werken én met elkaar samen te laten hangen. SLO heeft hiervoor een digitaal instrument ontwikkeld waarmee aan de hand van vragen een concept beleidsplan kan worden gegenereerd. Na invulling ontvangt een gebruiker eveneens tips en verwijzingen voor verdere verdieping. Het instrument wordt in deze sessie toegelicht.

Toolbox 'Meepraten over burgerschap op school' (VO).

Stephanie Welvaart (Diversion)

Leerlingparticipatie kan binnen burgerschapsonderwijs gezien worden als educatief en normatief op zichzelf staand doel en als middel om invulling te geven aan burgerschap binnen de school. De toolbox 'Meepraten over Burgerschap op School' is ontwikkeld om docenten handvatten en inspiratie te bieden om leerlingconsultatie uit te voeren binnen school. Voor leerlingen in het vormgevingsproces te betrekken en hun visies en ideeën serieus te nemen, wordt de kans vergroot dat (burgerschaps)onderwijs niet alleen beter aansluit, maar dat ook de leerprestaties worden gestimuleerd. In de sessie worden de tools uit de toolbox geïntroduceerd en het gebruik ervan besproken.

Op zoek naar gedeelde waarden (PO/VO).

Vincent Stolk, Wiel Veugelers (SLO, UvH)

Er wordt veel gesproken over aandacht voor waarden in het onderwijs. Daarbij zou er vooral aandacht moeten zijn voor de waarden van de Nederlandse samenleving. Maar wat zijn die Nederlandse waarden en hoe verhouden deze zich tot 'universele' waarden en mensenrechten? Hoe kan een school aandacht besteden aan morele waarden en hoe kan een school een beleid gericht op waarden ontwikkelen? Op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en in opdracht van de SLO hebben wij een handreiking ontwikkeld. In deze sessie gaan we in op de hoofdlijnen van deze handreiking en hoe scholen met morele waarden aan de slag kunnen.

Rechtstaat in de school, omgaan met grensoverschrijdende opmerkingen in de klas

Chantal Suissa (YOUnite)

Het blijkt dat docenten zeer regelmatig te maken krijgen met grensoverschrijdende opmerkingen in de klas. Vaak gaan deze over de actualiteit, zoals de vluchtelingenkwestie of de aanslagen in Parijs. Regelmatig betreft het ook discriminerende opmerkingen over bijvoorbeeld moslims, homo's, Joden, mensen met een andere huidskleur of vrouwen.

Wij hebben een methodiek ontwikkeld om hiermee op een constructieve manier om te gaan. Deze aanpak hebben wij gebaseerd op onze eigen praktijk en ervaring met +/- 5000 jongeren en dit in

opdracht van het ministerie van SZW uitgewerkt en oefenbaar gemaakt. Het beoogt nuance aan te brengen op extreme denkbeelden, zonder dat de leerling zich gestraft voelt.

Leerdoelen voor burgerschap (PO, VO).

Coen Gelink (SLO)

De overheid heeft de invulling (vorm en inhoud) van burgerschapsonderwijs vooralsnog overgelaten aan scholen. Bij het maken van schoolspecifieke keuzes voor deze invulling kan het helpen om uit te gaan van een doordacht kader. SLO biedt een dergelijk kader dat is gebaseerd op drie domeinen voor burgerschapsonderwijs: democratie, participatie en identiteit. In deze sessie wordt ingegaan op het voorbeeldleerplan van SLO en de mogelijkheden voor gebruik ervan op school.

Burgerschap met lev! (PO/VO)

Jacomijn van der Kooij (Verus)

Iedereen is het er over eens, burgerschapsvorming is meer dan staatsinrichting. Maar wat dat 'meer' dan is, is soms lastig te verwoorden. Volgens Verus is burgerschap niet los te zien van de levensbeschouwelijke identiteit van kinderen en jongeren. Waarin zit deze relatie? Hoe zie je dit terug in scholen?

In deze sessie gaan we aan de slag met een quickscan om het burgerschapsaspect 'levensbeschouwelijke identiteit' voor de eigen school inzichtelijk te maken. We gaan hierover op een speelse manier met elkaar in gesprek en wisselen ideeën uit.

U krijgt tips en tools om samen met uw collega's aan de slag te gaan met burgerschap met lev!

Wereldburgerschap (VO)

Bashir Azizi (Schondeln Lyceum)

Traditioneel is burgerschap verbonden met een formeel staatsburgerschap (Van Gunsteren, 1992). Door ingrijpende veranderingen in de kenmerken van de lokale samenlevingen en de interdependentie van belangen in de wereld waarin wij nu leven, worden we geconfronteerd met het feit dat er overal sprake is van invloeden die de lokale en nationale grenzen overschrijden. Dit vereist een nieuw concept van burgerschap en dus ook een nieuw concept 'burgerschapsvorming' waarbij het concept burgerschapsvorming niet meer alleen vanuit een eenzijdig klassieke visie van de natiestaat benaderd wordt, maar dat het in een brede context van de 'wereld' geplaatst wordt, 'wereldburgerschap'.

Mensenrechten in het onderwijs: aanbod PO/VO

Platform mensenrechteneducatie

Verschillende mensenrechtenorganisaties (waaronder Amnesty Nederland, de Anne Frank Stichting en Unicef) die een aanbod hebben voor het onderwijs, zijn verenigd in het Platform

mensenrechteneducatie. In deze sessie bieden enkele organisaties inzicht in de beschikbare materialen en het gebruik ervan.

Mensenrechten in het onderwijs: schoolvoorbeeld (VO).

Jonneke Naber (College voor de rechten van de mens).

Democratisch burgerschap en mensenrechten zouden beide, in samenhang, een meer prominente plek in het onderwijs moeten krijgen.

Kijkend naar mensenrechten gaat het om onderwijs *over*, *door* en *voor* deze rechten. Dit kan door mensen (of kinder)rechten in de volgende bouwstenen vorm te geven:

- o In het schoolbeleid
- o Binnen de relaties op school
- o Door te leren over mensenrechten binnen en buiten het curriculum
- o Binnen de schoolomgeving

In deze sessie vertellen enkele deelnemers van de Leerkring Mensenrechten op school VO u hoe zij dit binnen hun school in de praktijk brengen.

Georganiseerd door: College voor de Rechten van de Mens, zie www.mensenrechten.nl/mensenrechteneducatie

Bouwen aan burgerschapsvorming (PO/VO)

Simone Baalhuis (VOS-ABB)

In deze interactieve sessie verkennen we het thema burgerschapsvorming in het onderwijs. Dit doen we door het bouwen van een 'burgerschapsschool'. Vanuit de visie van de school –het fundament- kunt u een aanbod voor burgerschapsvorming uitwerken. U zult merken dat u (onbewust) regelmatig met actief burgerschap bezig bent. Het thema vraagt wel om het maken van keuzes en aanbrengen van structurering. In deze sessie maakt u kennis met deze aanpak, zodat u hier zelf mee aan de slag kunt op uw school.

Omgaan met 'radicale' opvattingen in de klas met behulp van de socratische methode (VO).

Barry Mahoney (HvA)

Wat te doen met radicale opvattingen in de klas? Daarvoor kan de docent de socratische methode goed gebruiken. Deze techniek, onderdeel van het socratisch gesprek, is vrij snel te leren en flexibel in te zetten op verschillende momenten in de les. In deze sessie krijgt u een eerste uitleg over de methode met een aantal praktische tips.

Dialogo als burgerschapsinstrument (VO)

Dieuwertje de Graaff (Diversio)

Thema's als seksuele diversiteit, de vluchtelingen crisis en Midden-Oosten problematiek roepen ook in klaslokalen sterke emoties en moeilijke discussies op. De methodiekbeschrijving 'Dialogo als burgerschapsinstrument' is in samenwerking met tweedegraads lerarenopleidingen ontwikkeld om tegemoet te komen aan docenten die aangeven moeite te hebben met het bespreekbaar maken van heikle burgerschapskwesties met hun leerlingen. Deze methodiekbeschrijving is gebaseerd op de werkwijze van *peer education* en legt uit hoe stapsgewijs een constructieve dialogo aangegaan kan worden over polariserende zaken.

Verder met de MAS (VO)

Sjors ter Weele (Maritieme academie)

Hoewel de maatschappelijke stage niet meer verplicht is, blijkt dat 80% van de scholen er mee is doorgegaan. Als motief wordt vaak burgerschapsvorming genoemd. Bij de Maritieme Academie in Harlingen staat de MAS nog prominent op het rooster. Daarbij wordt intensief samengewerkt met lokale partners. De MAS-coördinator van de school ligt toe hoe ze dat aanpakken en welke meerwaarde men ziet.

Filosoferen met kinderen (PO)

Maike Merckens Bekkers (Wonderwhy)

Filosoferen over burgerschapsthema's geeft de vrijheid om je mening te kunnen uiten op een diepgaande manier. Kinderen leren naar zichzelf te kijken en naar de ander. Wat is mijn cultuur, wat geloof ik en waar hoor ik bij?

Filosoferen geeft kinderen de ruimte om zelf vragen te durven stellen bij het vanzelfsprekende en filosoferen is een aanmoediging om het lef te hebben te accepteren dat er soms geen antwoord bestaat. De wereld is niet zwart wit, maar grijs, of kleurrijk. www.wonderwhy.nl

Participatie: de Klassenvergadering als proeftuin voor burgerschap

Jimke Nicolai (Bureau voor levend leren)

De Klassenvergadering leent zich uitstekend als proeftuin voor burgerschap, mits goed voorbereid en onderbouwd. Klassenvergaderingen zijn een uitstekende werkwijze om aan burgerschapsvorming gestalte te geven. In de sessie wordt burgerschap breed gedefinieerd: ook sociale veiligheid, voorkomen pesten, ondernemen, financiële educatie en kinderrechteneducatie worden er bij betrokken. De klassenvergadering vindt zijn oorsprong in het Freinetonderwijs, maar is een aanpak dat brede ingang heeft gevonden op basisscholen in Nederland en Vlaanderen. In deze sessie deelt een school voor basisonderwijs haar ervaringen en gaat de auteur in op de achtergronden.

Burgerschap meten: een instrument voor burgerschapscompetenties (PO, VO).

Ellen Geboers (Universiteit van Amsterdam)

Burgerschap Meten is een instrument om de burgerschapscompetenties en het burgerschapsgedrag van leerlingen in kaart te brengen. Dat stelt scholen in staat om effectief beleid te ontwikkelen. *Burgerschap Meten* kent een variant voor het po en voor het vo. Het door de Universiteit van Amsterdam ontwikkelde instrument onderscheidt vier sociale taken onderscheiden: democratisch handelen, maatschappelijk verantwoord handelen, omgaan met conflicten en omgaan met verschillen. Voor iedere taak worden leerlingen bevraagd op het niveau van kennis, vaardigheden, houdingen en reflectie. In deze sessie wordt het instrument zelf en een voorbeeld van de uitkomst getoond. Besproken wordt hoe de gegevens gebruikt kunnen worden in het eigen schoolbeleid.

Citytrainer: bewegen en participeren in de stad (VO)

(KPC)

Citytrainer is een project van de KPC groep voor scholen (VO en mbo), waarbij jongeren worden opgeleid om op vrijwillige basis (beweeg) activiteiten in de stad of op scholen mee te organiseren en begeleiden. In de opleiding komen burgerschapscompetenties aan bod en jongeren doen vaak mee vanuit een maatschappelijke betrokkenheid.

Burgerschap in de les: vijf interactieve werkvormen voor het basisonderwijs (PO)

Sedi van Loon (ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat)

In deze sessie hoort u wat ProDemos doet voor docenten van groep 7 en 8. Daarna passeren vijf succesvolle werkvormen over politiek en de rechtsstaat de revue. Het zijn werkvormen die u gemakkelijk zelf in de klas kunt doen. Zo brengt u burgerschapsvorming in praktijk. We laten de werkvormen niet alleen zien; we proberen er ook een paar met u uit. Aan het einde van de sessie krijgt iedere deelnemer een reader met enkele werkvormen mee naar huis.

Burgerschap in de les: vijf interactieve werkvormen voor het voortgezet onderwijs (VO)

Sedi van Loon (ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat)

In deze sessie hoort u wat ProDemos doet voor docenten geschiedenis en maatschappijleer. Daarna passeren vijf succesvolle werkvormen over politiek en rechtsstaat de revue. Met deze werkvormen wordt burgerschapsvorming leuk en concreet. We laten de werkvormen niet alleen zien; we proberen er ook een paar met u uit. Aan het einde van de sessie krijgt iedere deelnemer een reader met enkele werkvormen mee naar huis.